

**Матеріали з археології
Північного Причорномор'я.—
Праці Дністро-Дунайської новобудівної
експедиції 1963—1967 рр., вип. 6. Одеса, 1970.**

Збірник є наслідком багаторічних спільних досліджень експедиції ІА АН УРСР та Одеського археологічного музею в районах новобудов межиріччя Дністра і Дунаю.

Перша частина книги відкривається дослідженням М. М. Шмаглія та І. Т. Чернякова «Кургани степової частини межиріччя Дунаю і Дністра (1964—1966 рр.)». Автори докладно описують на характеристиці курганних могильників Буджакського степу (Одеська обл.). З 1964 по 1966 р. тут у 26 курганах виявлено 304 поховання різних епох і культур, зібрано значний керамічний матеріал, вироби з металу, камню і кісток тварин. Досліджено культові споруди, кам'яні й дерев'яні. Встановлено, що більшість курганів належить до епохи міді і бронзи, два — до скіфського часу.

Численний матеріал розкопок дав авторам можливість проаналізувати історичний розвиток населення межиріччя Дунаю і Дністра та визначити послідовність етнічних змін, пов'язаних з переселенням племен і народів. Підкреслюється своєрідність матеріальної і духовної культури степових племен. Протягом III—I тисячоліття до н. е. населення Буджакського степу підтримувало тісні контакти з племенами Подунав'я, Балкан та Карпатського ареалу, про що свідчать знахідки керамічних і металевих виробів. Так, за доби бронзи степовики спілкувались з носіями культур Монтеору, ноа в Прикарпатті та Трансильванії, а також зі східними сусідами — зрубниками.

Порушене питання про культурно-історичну належність сабатинівської культури. Автори, спираючись на здобутий матеріал і зіставляючи речовий комплекс з аналогічними пам'ятками інших територій, приходять до висновку, що сабатинівська культура наприкінці II тисячоліття до н. е. склалася внаслідок дальшого розвитку культури місцевого населення межиріччя Дунаю і Дністра. Наявність в матеріалах, залишених сабатинівськими племенами, нових елементів, як східних, так і західних, може вказувати на тісні контакти між різними групами місцевого населення, але це не є доказом якоїсь етнічної спільності між ними. Автори беруть під сумнів тезу про існування в кінці II тисячоліття до н. е. так званої зрубно-імперії, починаючи від казахських степів до Дунаю. В уніфікації матеріальної і духовної культури населення Північного Причорномор'я, як зазначають М. М. Шмаглій і І. Т. Черняков, відіграло роль не пересування племен зі сходу на захід, а інші фактори: спільність географічного середовища, землеробсько-скотарське господарство та економічні й культурні взаємозв'язки. Однак розв'язати ці складні питання історичного розвитку населення Нижнього Подунав'я, з'ясувати його етнічну належність можна лише на основі спеціального дослідження всіх наявних тут археологічних пам'яток.

Друга частина збірника присвячена матеріалам розкопок. В ній вміщено, зокрема, повідомлення Л. В. Субботіна і М. М. Шмаглія про Белградський курганний могильник, Л. В. Субботіна, М. М. Шмаглія та О. Г. Загинайло про кургани у с. Огородному. Краніологічний аналіз, проведений Г. П. Зіневичем, цінний для визначення антропологічного складу населення Північно-Західного Причорномор'я в епоху неоліту — ранньої бронзи. Нові перспективи у вивченні цього ареалу відкриває використання даних про склад палеоґрунтів. Саме такий зміст мають у збірнику матеріали В. П. Золотуха, який на основі властивостей палеоґрунтів уточнює датування курганів Півдня України.

Всі вміщені публікації вперше вводять у науковий обіг нові джерела, пов'язані з пам'ятками північно-західної частини Причорномор'я від доби міді до скіфського часу.

Рецензований збірник збагачує археологічну науку важливими фактами і висновками, що, безумовно, сприятиме створенню узагальнюючих праць з стародавньої історії межиріччя Дунаю і Дністра.

Е. А. Балагурі